

VN-top over duurzame ontwikkeling, Johannesburg 2002

De uitkomsten in vogelvlucht

VN-top over duurzame ontwikkeling, Johannesburg 2002

De uitkomsten in vogelvlucht

Inhoud

	Vooraf	5
Hoofdstuk 1	Wat wil Johannesburg?	9
1.	Verder met de ‘Principes van Rio’	9
2.	Naar een halvering van armoede en honger	11
3.	Naar een duurzame economie	12
4.	Naar een toereikende en schonere energievoorziening	13
5.	Naar een betere bescherming van natuurlijke hulpbronnen	14
6.	Naar veilig drinkwater en riolering voor iedereen	16
7.	Naar een gezonde wereldbevolking	17
Hoofdstuk 2	Wat is daarvoor nodig?	18
1.	Globalisering verduurzamen	18
2.	Meer geld inzetten	19
3.	Meer kennis en technologie doorgeven	20
4.	Internationale instellingen en regeringen effectiever maken	21
5.	Extra aandacht besteden aan Afrika	22
	Links	25

Vooraf

Johannesburg 2002
vervolg op 'Rio' 1992

De wereldtop over duurzame ontwikkeling

Van 26 augustus tot en met 4 september 2002 vond in Johannesburg (Zuid-Afrika) de Wereldtop over duurzame ontwikkeling plaats. Deze wereldtop was een vervolg op de VN-conferentie over Milieu en Ontwikkeling (UNCED), die tien jaar eerder in Rio de Janeiro werd gehouden.

In Rio de Janeiro werd voor het eerst het principe van 'duurzame ontwikkeling' stevig op de internationale agenda gezet (omschreven als: 'Een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie zonder daarbij de mogelijkheden in gevaar te brengen van toekomstige generaties om ook in hun behoeften te voorzien').

Duurzame ontwikkeling werd uitgewerkt in de 'Principes van Rio' (waaronder het principe van gemeenschappelijke en gedifferentieerde verantwoordelijkheden van landen en het voorzorgsprincipe).

In Rio werd ook een omvangrijk uitvoeringsplan aangenomen ('Agenda 21').

Doel conferentie:
nieuwe impuls voor
duurzame ontwikkeling

Tien jaar na 'Rio' blijkt er op het gebied van duurzame ontwikkeling veel te zijn gebeurd. Met name op milieugebied zijn concrete stappen gezet. Maar de volledige uitvoering van 'Agenda 21' is nog ver weg; de armen zijn armer geworden, en de achteruitgang van het milieu is nog steeds niet gestopt. Veel van de doelstellingen voor het terugdringen van armoede (opgenomen in de zogenaamde 'Millennium Development Goals', zie het kader op pagina 10) worden niet gehaald. Bovendien lijkt de aandacht voor duurzame ontwikkeling wereldwijd weg te zakken.

5

'Johannesburg' was dan ook vooral bedoeld om de uitvoering van 'Agenda 21' en het bereiken van de armoede- en milieudoelstellingen een nieuwe impuls te geven.

Wat leverde de top op?

Belang Johannesburg:
- 'Rio' herbevestigd
- breed draagvlak
- nieuwe doelen en acties

De uitkomsten van Johannesburg zijn om drie redenen belangrijk.

Ten eerste omdat de 104 aanwezige regeringsleiders opnieuw uitspraken dat zij de principes van 'Rio' nog steeds onderschrijven. En dat zij 'Agenda 21' onverkort willen uitvoeren, met nadruk op de samenhang tussen armoedebestrijding, milieubescherming en eerlijke handel.

Ten tweede omdat niet alleen de regeringsleiders, maar ook de duizenden vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties een breder politiek en maatschappelijk draagvlak gaven voor doelen en

afspraken die eerder in andere fora waren gemaakt. Duurzame ontwikkeling is immers geen exclusieve taak voor overheden alleen. Ten derde zijn in Johannesburg wel degelijk belangrijke nieuwe doelen geformuleerd, bijvoorbeeld over toegang tot sanitaire basisvoorzieningen, uitfaseren van gevaarlijke stoffen, tegengaan van overbevissing en afname van het verlies aan biodiversiteit. Bovendien is voor een groot aantal terreinen afgesproken wat er gaat gebeuren om de gestelde doelen te bereiken.

Resultaten Johannesburg:
- politieke verklaring
- implementatieplan
- publiek-private toezeggingen

De top van Johannesburg leverde drie ‘soorten’ uitkomsten op:

- 1 een politieke verklaring, waarin de regeringsleiders zich committeren aan het nastreven van duurzame ontwikkeling;
- 2 een implementatieplan, dat meer gedetailleerd de benodigde doelen en maatregelen beschrijft;
- 3 toezeggingen van overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties voor publiek-private samenwerkingsverbanden. In de aanloop naar de top werden 220 samenwerkingsverbanden aangekondigd (met in totaal \$ 235 miljoen aan middelen). Tijdens de top kwamen daar nog 60 samenwerkingsverbanden bij.

Zoals gebruikelijk bij dit soort toppen, zijn deze uitkomsten te beschouwen als een politiek commitment van regeringsleiders. Dit commitment kan, net zoals na ‘Rio’ gebeurd is, een belangrijke impuls geven aan de uitvoering van gemaakte afspraken.

Over deze samenvatting

Het Implementatieplan van Johannesburg is het resultaat van onderhandelingen tussen regeringsdelegaties. Dat leverde een opsomming van doelen en maatregelen op van 54 pagina’s A4.

Samenvatting benadrukt:
1 ‘nieuwe’ doelen
2 gevolgen voor
Nederland en Vlaanderen

In deze samenvatting ligt de nadruk vooral op de min of meer nieuwe doelen uit het Implementatieplan van Johannesburg, en op onderwerpen die speciaal voor Nederland en Vlaanderen van belang zijn (hetzij vanwege de mogelijke gevolgen, hetzij vanwege de betrokkenheid van Nederland en Vlaanderen bij de uitvoering elders).

De volledige (Engelstalige) tekst van het Implementatieplan van Johannesburg is te vinden op www.johannesburgsummit.org (voor meer internet-links, zie achterin).

Een Nederlandse vertaling is te vinden op www.vrom.nl, www.minbuza.nl, www.vlaanderen.be en www.minaraad.be.

Andere wereldtoppen en verklaringen

Johannesburg in context

In het implementatieplan van Johannesburg worden veelvuldig verklaringen van andere toppen of organisaties onderschreven. De belangrijkste zijn:

‘Rio’

De VN-Conferentie over Milieu en Ontwikkeling (UNCED) in Rio de Janeiro (1992): vaststelling van de ‘Principes van Rio’ (waaronder het principe van gemeenschappelijke en gedifferentieerde verantwoordelijkheden van landen en het voorzorgsprincipe), het uitvoeringsplan ‘Agenda 21’ en drie verdragen (het Klimaatverdrag, het Biodiversiteitsverdrag en het Woestijnverdrag).

Meer informatie: <http://www.un.org/esa/sustdev/>

‘Monterrey’

De VN-Conferentie over ontwikkelingsfinanciering in Monterrey (2002).

Meer informatie: www.un.org/esa/ffd/

‘Doha’

De Vierde Ministeriële Conferentie in Doha (2001), georganiseerd door de Wereldhandelsorganisatie WTO.

Meer informatie: www.wto.org

‘Millennium Development Goals’

Zie het kader op pagina 10.

Wat wil Johannesburg?

1 Verder met de 'principes van Rio'

In 1992 werd het principe van duurzame ontwikkeling op de internationale agenda gezet tijdens de VN-conferentie over Milieu en Ontwikkeling in Rio de Janeiro. Duurzame ontwikkeling werd uitgewerkt in 27 zogenaamde 'Principes van Rio'. Bovendien werd in Rio een actieprogramma vastgesteld voor duurzame ontwikkeling ('Agenda 21').

Na Rio zijn op het gebied van armoede belangrijke doelstellingen vastgelegd in de 'Millennium Development Goals' (zie kader blz. 10). Bij de conferentie 'Financing for Development' (Monterrey, 2002) hebben landen afgesproken hun budget voor ontwikkelingssamenwerking te verhogen, om bij te dragen aan de realisatie van die doelen.

Herbevestiging doelen van 'Rio'

Tien jaar na 'Rio' stellen de regeringsleiders in Johannesburg vast dat ze nog steeds vierkant achter de 'Principes van Rio' en de daarop gebaseerde uitvoeringsplannen staan. Een aantal principes krijgt daarbij extra nadruk:

- De drie pijlers van duurzame ontwikkeling (economische groei, sociale ontwikkeling en milieubescherming) moeten gezamenlijk worden aangepakt (Principes 3, 4 en 5).
- Elk land is daarbij primair verantwoordelijk voor de eigen verduurzaming, maar ze hebben ook een gedeelde verantwoordelijkheid. De ontwikkelde landen belasten het milieu wereldwijd en hebben de middelen om daar iets tegen te doen. Zij erkennen daarom hun verantwoordelijkheid voor het internationaal beschikbaar stellen van de noodzakelijke middelen om het mondiale milieu te verbeteren en productie en consumptie te verduurzamen (Principe 7).
- Het voorzorgsprincipe: waar ernstige schade aan het milieu dreigt, is het ontbreken van volledige wetenschappelijke zekerheid onvoldoende argument om niet in te grijpen (Principe 15).

Ontwikkelde landen erkennen verantwoordelijkheid

Samenwerking nodig tussen overheden, bedrijven en NGO's

Duurzame ontwikkeling vergt een sterke internationale samenwerking. In deze tijd van globalisering kunnen landen (en zeker ontwikkelingslanden) de uitdaging niet in hun eentje aan. Overheden zullen internationaal beter met elkaar samenwerken aan duurzame ontwikkeling.

Er is ook een sleutelrol weggelegd voor samenwerkingsverbanden tussen overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Dit geldt vooral voor het ondernemen van concrete acties op deel-terreinen als water, energie, landbouw en beheer van natuurlijke

Millennium Development Goals

In de 'Millennium Development Goals' (2000) hebben de VN de belangrijkste doelen op het gebied van duurzame ontwikkeling en armoedebestrijding op een rijtje gezet. Die doelen werden eerder op verschillende VN-toppen vastgesteld. De lidstaten van de Verenigde Naties hebben in de 'Millennium Declaration' afgesproken de onderstaande doelen in 2015 te realiseren:

1 **Extreme armoede en honger uitbannen**

Halvering van het aandeel van de wereldbevolking dat minder dan \$ 1 per dag verdient en van het aandeel dat honger lijdt (ten opzichte van 1990).

2 **Basisonderwijs voor iedereen verschaffen**

Ervoor zorgen dat kinderen overal ter wereld, zowel jongens als meisjes, in staat zullen zijn om een volledige leergang van basisonderwijs te doorlopen.

3 **Een gelijke positie voor mannen en vrouwen bevorderen**

Ongelijkheid tussen jongens en meisjes in het onderwijs uitbannen. Voor het primair en secundair onderwijs geldt 2005 als streefjaar, voor het overige onderwijs is dat 2015.

4 **Kindersterfte verlagen**

Het sterftecijfer voor kinderen onder de vijf verminderen met tweederde (ten opzichte van 1990).

5 **Zwangerschapszorg verbeteren**

Sterfte onder vrouwen op het kraambed met driekwart verminderen (ten opzichte van 1990).

6 **HIV/Aids, malaria en andere ziekten bestrijden**

De verdere verspreiding van HIV/Aids, malaria en andere veelvoorkomende ziektes stoppen en beginnen met het terugdringen ervan.

7 **Ecologische duurzaamheid waarborgen**

Het principe van duurzame ontwikkeling opnemen in nationaal beleid. Het verlies aan natuurlijke hulpbronnen stoppen. Het aandeel van de wereldbevolking halveren dat geen toegang heeft tot veilig drinkwater. De leefomstandigheden van ten minste 100 miljoen krottenwijkbewoners aanzienlijk verbeteren (met als streefjaar 2020)

8 **Een wereldwijde samenwerking voor ontwikkeling opzetten**

Het handels- en financieringssysteem verder verbeteren. Het systeem moet toegankelijk zijn, gebaseerd op heldere regels, voorspelbaar zijn en niet discrimineren. Hieraan gekoppeld is het streven naar behoorlijk bestuur, ontwikkeling en armoedebestrijding, zowel op nationaal als op internationaal vlak.

Meer informatie: www.developmentgoals.org

hulpbronnen. Belangrijke elementen van dit soort samenwerking zijn kapitaalverschaffing, overdracht van technologie, opbouw van kennis en het verduurzamen van handel.

Implementatieplan extra impuls voor milieu en welvaart

De principes zijn dus ongewijzigd, Agenda 21 is nog steeds van kracht. Het Implementatieplan van Johannesburg komt daarom niet in plaats van 'Rio', maar moet vooral een extra impuls geven aan de verwezenlijking van de milieu- en armoededoelen die nog niet bereikt zijn.

2 Naar een halvering van armoede en honger

- Armoede en honger halveren via:**
- nationale actie-programma's
  - landbouw
  - betere plattelands-economie
  - betere positie vrouwen
  - industriële ontwikkeling
  - aanpak sloppenwijken
  - tegengaan kinderarbeid
  - universeel onderwijs
  - betere gezondheidszorg
  - Wereldsolidariteitsfonds

Wie vandaag een lege maag moet vullen, denkt niet aan de dag van morgen. De belangrijkste voorwaarde voor duurzame ontwikkeling is daarom het terugdringen van armoede.

In Johannesburg is afgesproken dat in 2015 een halvering moet zijn bereikt van het aandeel van de wereldbevolking dat minder dan \$ 1 per dag verdient en van het aandeel dat honger lijdt (momenteel geldt dat voor meer dan 1,2 miljard mensen).

Via de uitvoering van nationale actieprogramma's moet de in armoede levende bevolking toegang krijgen tot hulpbronnen en openbare diensten (zoals land, energie, water, arbeidsplaatsen, krediet, onderwijs en gezondheidszorg). Het vergroten van toegang tot energiebronnen krijgt hierbij speciale aandacht.

Op het gebied van landbouw worden maatregelen genomen als verhoging van de landbouwproductie, vergroting van voedselveiligheid, verbetering van toegang tot landbouwgronden en verduurzaming. Basistechnieken en kennis over duurzame landbouw worden doorgegeven aan kleine en middelgrote boeren, vissers en armen op het platteland, met name in ontwikkelingslanden.

De economische basis van het platteland zal worden vergroot, onder andere door het uitbouwen van basisinfrastructuur, diversificatie van de economie, verbeteringen van transportmogelijkheden en het vergroten van toegang tot markten.

Een gelijkwaardige positie voor vrouwen en mannen wordt bevorderd op het gebied van zeggenschap, eigendom, krediet, onderwijs en gezondheidszorg.

Armoede beperkt zich niet tot het platteland. Er zal ook worden gewerkt aan industriële ontwikkeling, verbetering van het lot van bewoners van sloppenwijken en het tegengaan van kinderarbeid. Armoedebestrijding omvat bovendien het verschaffen van basis-

gezondheidszorg en basisonderwijs voor iedereen.

Er wordt een Wereldsolidariteitsfonds opgericht om armoede in ontwikkelingslanden te bestrijden en duurzame ontwikkeling te bevorderen.

3 Naar een duurzame economie

Economische groei en sociale ontwikkeling mogen niet ten koste gaan van het milieu. Daarom is een fundamentele verandering nodig in de manier waarop samenlevingen produceren en consumeren. De ontwikkelde landen zullen daarbij het voortouw nemen en ontwikkelingslanden op allerlei manieren helpen.

Bijzondere inzet nodig van ontwikkelde landen

Waar passend, zullen economische groei en achteruitgang van het milieu worden ontkoppeld. ‘De vervuiler betaalt’ blijft een belangrijk principe.

Van belang is ook dat prijzen ‘de waarheid vertellen’; doorwerking van milieukosten in prijzen zal daarom worden bevorderd. Bovendien zullen waar mogelijk onduurzame subsidies hervormd of afgebouwd worden.

Verduurzaming versnellen met een raamwerk van programma’s

Via een overkoepelend raamwerk van programma’s (met een looptijd van tien jaar) zal de verduurzaming van de productie en consumptie worden versneld.

Er komen concrete plannen om deze omschakeling naar duurzame productie en consumptie tot stand te brengen.

Bij deze omschakeling is een actieve rol voor alle betrokken partijen weggelegd: overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties.

Overheden gaan verduurzaming bij bedrijven stimuleren

Overheden zullen bedrijven prikkelen meer te investeren in schonere productie, en ze gaan bedrijven aanmoedigen beter te presteren op sociaal en milieugebied (bijvoorbeeld via certificering, het aangaan van een maatschappelijke dialoog of het vergroten van de rol van duurzaamheid bij investeringsbeslissingen van financiële instellingen).

Consumentenvoorlichting nodig

Consumenteninformatie moet duidelijkheid bieden over veiligheid en gezondheid van producten en bovendien over het belang van duurzaamheid. Overheden zullen natuurlijk ook zelf duurzaamheid bij hun eigen beslissingsprocessen laten meewegen.

Overheden worden zelf ook ‘duurzaam’

Een eerste stap op weg naar een economie die duurzame ontwikkeling mogelijk maakt, is het verminderen van vervuiling. Voor een schonere en gezondere leefwereld is bijvoorbeeld verduurzaming van

**Grote risico's chemicaliën
uitbannen voor 2020**

de vervoerssector nodig (minder luchtvervuiling en minder files) en een verstandig afvalbeleid (minder afval, minder schadelijk afval en meer hergebruik).

Ook het omgaan met chemicaliën (van productie- tot afvalfase) mag geen significante risico's opleveren voor milieu en gezondheid. In Johannesburg is afgesproken dit doel in 2020 te bereiken.

Inschattingen van de risico's zullen wetenschappelijk worden onderbouwd en rekening houden met het voorzorgsprincipe (waar ernstige schade aan het milieu dreigt, is het ontbreken van volledige wetenschappelijke zekerheid onvoldoende argument om niet in te grijpen). Veel instrumenten om dit doel te bereiken, liggen al klaar (in de vorm van verdragen die opgesteld zijn door het Intergovernmental Forum on Chemical Safety IFCS, of in de vorm van een eenduidig systeem voor classificatie van chemicaliën). Het gaat er dus vooral om dat landen met deze instrumenten aan de slag gaan.

4 Naar een toereikende en schonere energievoorziening

Een goede aanpak van de energievoorziening kan bijdragen aan duurzame ontwikkeling. Momenteel hebben twee miljard mensen

helemaal geen toegang tot ‘moderne’ energiedragers als olie, gas of waterkracht. Verhoging van de levensstandaard in ontwikkelingslanden vraagt om betaalbare en veilige energiebronnen voor veel meer mensen. Daarbij wordt zoveel mogelijk ingezet op schonere energiebronnen. Op het platteland in ontwikkelingslanden zijn die bovendien vaak relatief goedkoper.

Ook in de rijke landen is verduurzaming van de energiehuishouding belangrijk, als onderdeel van de omschakeling naar een duurzame economie.

Energievraag dekken via:
- efficiency
- schoner gebruik
- geavanceerde technologie
- grotere inzet hernieuwbare bronnen

De groeiende behoefte aan (schonere) energie zal onder andere gedekt worden door vergroting van de energie-efficiency, schonere toepassing van traditionele energiebronnen en geavanceerde energietechnologie. Ook zal het aandeel hernieuwbare energiebronnen wereldwijd met spoed substantieel worden vergroot. Dit alles vereist extra onderzoek en ontwikkeling en de opbouw van internationale kennisnetwerken.

Ontwikkelingslanden helpen met ontwikkeling energievoorziening

Ontwikkelingslanden worden ondersteund bij het verbeteren van hun energievoorziening, zowel financieel als technologisch (bijvoorbeeld vanuit het mondiale milieufonds, de Global Environmental Facility GEF). Publiek-private samenwerking zal hierbij een rol spelen.

Onduurzame energie-subsidies afbouwen

Ook verbeterde prijsprikkels kunnen verduurzaming stimuleren; zo zullen energiesubsidies die duurzame ontwikkeling remmen, worden afgebouwd.

14

5 Naar een betere bescherming van natuurlijke hulpbronnen

Biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen als vruchtbare bodem, vis en bos, vormen een belangrijke basis voor het menselijk welzijn en de economie. Tegelijkertijd tasten menselijke activiteiten deze basis in toenemende mate aan. Duurzame ontwikkeling vereist een verstandig beheer van de natuurlijke hulpbronnen, om zo snel mogelijk de huidige trend van achteruitgang te keren.

Natuurlijke hulpbronnen verstandig beheren

Duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen bestrijkt uiteenlopende terreinen: bescherming van biodiversiteit, zeeën en bossen, bestrijding van klimaatverandering en verwoestijning en het bevorderen van duurzame vormen van landbouw, toerisme en mijnbouw.

In 2010 moet het beter gaan met de biodiversiteit

In Johannesburg is afgesproken dat de huidige teruggang in biodiversiteit in 2010 significant zal zijn afgenomen. Het Biodiversiteitsverdrag (Rio, 1992) wordt daarom verder uitgevoerd, inclusief een

Afspraken over verdeling voordelen biodiversiteit	<p>brede toepassing van de ecosysteembenadering. Daarbij staat niet de bescherming van afzonderlijke soorten centraal, maar de bescherming van een complex van gemeenschappen van planten, dieren en micro-organismen, inclusief hun onderlinge wisselwerking en de invloed van de niet-levende omgeving.</p> <p>Behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit kunnen financiële voordelen opleveren voor de lokale bevolking in ontwikkelingslanden. In Johannesburg is afgesproken dat ontwikkelingslanden meer van zulke voordelen moeten kunnen profiteren, bijvoorbeeld van de voordelen van biotechnologieën die gebaseerd zijn op genetische hulpbronnen van ontwikkelingslanden.</p> <p>Er zal worden onderhandeld over de oprichting van een internationaal regime, dat een rechtvaardige verdeling van zulke voordelen gaat garanderen (dit in het kader van het Biodiversiteitsverdrag).</p>
Duurzame landbouw en plattelandsontwikkeling stimuleren	<p>Voor het beschermen van biodiversiteit zijn verduurzaming van landbouw en plattelandsontwikkeling cruciaal. Het gaat dan onder meer om het bevorderen van voedselveiligheid en het bestrijden van honger en armoede. Hiervoor worden land- en watergebruiksplannen ontwikkeld, met aandacht voor verduurzaming, productiviteitsverhoging, wettelijke bescherming van pacht, kennisopbouw, markttoegang en overheidssteun.</p>
Ecosysteembenadering voor zeeën	<p>Duurzame ontwikkeling van oceanen, zeeën en kustgebieden vereist een versterkte samenwerking tussen alle betrokken partijen. Toepassing van de ecosysteembenadering in 2010 wordt gestimuleerd. Vanaf 2004 wordt binnen de VN regelmatig gerapporteerd over de toestand van het zeemilieu.</p>
Visserij verduurzamen: - overbevissing stoppen - actieplannen FAO uitvoeren - onduurzame subsidies afschaffen	<p>Meer in het bijzonder zijn initiatieven nodig om de visserij te verduurzamen. Overbevissing zal voorkomen worden. Bij de soorten die momenteel overbevist worden, zal de visvangst zo snel mogelijk verminderen tot het niveau van de zogenaamde <i>Maximum Sustainable Yield</i> (waar mogelijk niet later dan 2015).</p> <p>In Johannesburg is afgesproken dat de relevante actieplannen van de Wereldvoedselorganisatie FAO tijdig worden uitgevoerd. Subsidies die bijdragen tot overcapaciteit worden afgeschaft. Ook een tijdelijk vangstverbod voor paaigronden behoort tot de mogelijkheden.</p>
Klimaat: Klimaatverdrag uitvoeren	<p>De regeringsleiders bevestigen tijdens de top in Johannesburg hun commitment om klimaatverandering tegen te gaan. Het Klimaat-</p>

**Woestijnvorming:
Woestijnverdrag versterken**

verdrag (Rio, 1992) is daarvoor het belangrijkste middel. Staten die het Kyoto-protocol bij dit verdrag al hebben geratificeerd, doen een klemmend beroep op de andere staten om dit tijdig te doen.

De uitvoering van het VN-Woestijnverdrag wordt versterkt, met name door in Afrika de oorzaken van verwoestijning en ontbossing aan te pakken. Ook wordt het mondiale milieufonds (de Global Environment Facility GEF) opgeroepen om het tegengaan van zulke landdegradatie toe te voegen aan haar kernactiviteiten.

**Toerisme verduurzamen
via internationale samenwerking**

Verdere ontwikkeling van duurzaam toerisme moet bijdragen aan versterking van plaatselijke gemeenschappen. Voorwaarde is dat ze meer direct voordeel genieten van het beheer van toeristische attracties. Via internationale samenwerking moeten ontwikkelingslanden op dit gebied gesteund worden. Te denken valt aan directe investeringen, opleidingen en voorlichtingsprogramma's.

6 Naar veilig drinkwater en riolering voor iedereen

Verstandig omgaan met water is zowel vanuit het oogpunt van armoedebestrijding als van duurzaam gebruik van hulpbronnen van belang.

**2015:
Veel grotere toegang tot
sanitaire basis-
voorzieningen en veilig
drinkwater**

In Johannesburg is afgesproken in 2015 het aandeel van de wereldbevolking te halveren dat geen toegang heeft tot sanitaire

Ontwikkelingslanden helpen bij sanitaire basisvoorzieningen

basisvoorzieningen, zoals aansluiting op riolering en/of afvalwaterzuivering. Hetzelfde geldt voor het aandeel dat niet kan beschikken over veilig drinkwater.

De betreffende landen worden ondersteund bij het verbeteren van sanitaire voorzieningen voor huishoudens en openbare instellingen (met name scholen) met geld, technologie en training. Dit geldt ook voor de introductie van betaalbare afvalwaterzuivering.

In 2005 geïntegreerd waterbeheer:
- tegen vervuiling
- tegen verspilling
- voor hergebruik

In 2005 moeten er plannen liggen voor geïntegreerd waterbeheer. De beschikbare watervoorraden moeten zo efficiënt mogelijk worden gebruikt (door vervuiling te voorkomen, verspilling tegen te gaan en hergebruik te bevorderen).

Bij het ontwikkelen en uitvoeren van waterbeheersplannen zullen ontwikkelingslanden worden ondersteund, onder andere via publiek-private samenwerking. Daarbij zijn respect voor lokale omstandigheden, oog voor de belangen van armen en participatie van de lokale bevolking belangrijke randvoorwaarden.

7 Naar een gezonde wereldbevolking

Verbetering gezondheid:
- basisgezondheidszorg voor iedereen
- onderwijs en voorlichting
- vermindering kinder- en moedersterfte
- aanpak ondermijnende ziekten (o.a. Aids)

Verbetering van de volksgezondheid is onlosmakelijk verbonden met duurzame ontwikkeling. De oorzaken van slechte volksgezondheid worden aangepakt, met speciale nadruk op de gezondheid van vrouwen en kinderen. De toegang tot basisgezondheidszorg wordt uitgebreid. Via onderwijs en voorlichting zal de kennis over een gezonde levensstijl wereldwijd worden verbeterd (inclusief voorlichting over reproductieve rechten van vrouwen). Er komen programma's om zuigelingen-, kinder- en moederlijke sterfte te verminderen. In 2015 moet het sterftcijfer voor kinderen onder de vijf met tweederde zijn gedaald, de sterfte van vrouwen op het kraambed met driekwart (ten opzichte van 2000).

Alle afspraken over de aanpak van HIV/Aids zoals gemaakt in de 'Declaration of Commitment on HIV/Aids' (Algemene Vergadering van de VN, juni 2001) worden uitgevoerd. Zo wordt de HIV-verspreiding onder mannen en vrouwen tussen de 15 en 24 met 25% gereduceerd (mondiaal in 2010, in de meest getroffen landen in 2005). Naast HIV/Aids zullen ook malaria, tuberculose en andere ziektes worden bestreden, onder andere door het invoeren van nationale preventieve en curatieve behandelingsstrategieën, het beschikbaar stellen van geld en het bevorderen van biomedisch en gezondheidsonderzoek.

Wat is daarvoor nodig?

2

**Ontwikkelingslanden
meer laten profiteren van
globalisering**

**Oproep aan WTO-leden:
kom verplichtingen van
'Doha' na**

Markttoegang:
- afschaffen invoer-
tarieven voor
niet-landbouw
- landbouwsubsidies
vermindere

**Export ontwikkelings-
landen:**
- meer diversificatie
- meer toegevoegde
waarde

**Onduurzame subsidies
hervormen**

1 Globalisering verduurzamen

Globalisering biedt enerzijds kansen op verbetering van de levensstandaard over de hele wereld. Aan de andere kant blijkt het voor ontwikkelingslanden lastig om voldoende te profiteren van de groei in de wereldhandel. Ontwikkelingslanden zullen in dat opzicht worden geholpen, door verdere bevordering van multilaterale handels- en financieringssystemen die aan alle landen ten goede komen in het nastreven van duurzame ontwikkeling.

De ministeriële verklaring en het werkprogramma van de Wereldhandelstop in Doha zijn daarbij de leidraad. De regeringsleiders bij de top van Johannesburg roepen de leden van de Wereldhandelsorganisatie WTO dan ook op om de verplichtingen na te komen die zij in Doha zijn aangegaan, zoals een betere toegang tot markten voor exportproducten van ontwikkelingslanden en ondersteuning aan deze landen via het 'Doha Development Agenda Global Trust Fund'.

Zoals in Doha afgesproken, zullen de WTO-leden proberen invoertarieven op niet-landbouwproducten te verminderen of af te schaffen. Voor landbouwproducten worden onderhandelingen gestart, onder andere over verbetering van toegang tot de markt, verminderen (en uiteindelijk afschaffen) van alle vormen van exportsubsidie en substantiële vermindering van marktversturende binnenlandse ondersteuning.

In Johannesburg zijn opnieuw de afspraken van 'Doha' bevestigd om ruimhartig om te gaan met het beschikbaar stellen van noodzakelijke medicijnen voor ziekten in ontwikkelingslanden die vallen onder het Verdrag tot bescherming van intellectuele eigendommen (TRIPS-verdrag).

Ontwikkelingslanden die sterk afhankelijk zijn van de export van enkele basisproducten (bijvoorbeeld koffie, katoen of cacao), zijn kwetsbaar. Die kwetsbaarheid zal verkleind worden, onder andere door deze landen te helpen hun export te diversifiëren en de toegevoegde waarde van hun uitvoer te vergroten.

In Johannesburg werd bevestigd dat multilaterale afspraken op het gebied van milieu en handel gelijkwaardig zijn. Inspanningen op het gebied van handel, milieu en ontwikkeling moeten elkaar beter ondersteunen. Zo wordt hervorming aangemoedigd van alle subsidies die schadelijk zijn voor het milieu of duurzame ontwikkeling belemmeren.

Overheden gaan duurzaamheid bij het bedrijfsleven bevorderen

Uitgaande van de principes van 'Rio', worden verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid van bedrijven actief bevorderd. Een doorlopende verbetering in het functioneren van bedrijven wordt ondersteund, net zoals het uitwisselen van *best practices* op het gebied van duurzame ontwikkeling.

2 Meer geld inzetten

Extra geld: afspraken 'Monterrey' nakomen

Wereldwijd streven naar duurzame ontwikkeling vereist een substantieel verhoogde inspanning, van afzonderlijke landen en van de internationale gemeenschap. Naast inspanningen op het gebied van handel, technologie, onderwijs en training gaat het vooral om geld. De internationale gemeenschap zal daarom de afspraken uitvoeren zoals met name gemaakt in Monterrey, bij de VN-conferentie over ontwikkelingsfinanciering (de EU-landen beloofden hun totale ontwikkelingshulp tot 2006 geleidelijk te verhogen. In dat jaar wordt 7 miljard dollar extra uitgetrokken. De VS verhogen de ontwikkelingshulp in drie jaar tijd en komen dan uit op 5 miljard dollar extra per jaar).

Extra geld voor ontwikkelingslanden komt beschikbaar door verbetering van het binnenlandse macro-economische beleid, door stimulering van buitenlandse investeringen, door verhoging van ontwikkelingshulp en door vermindering van schuldenlast. Dit extra geld dient onder andere ingezet te worden om de noodzakelijke infrastructuur in ontwikkelingslanden te verbeteren.

19

Investeringen in ontwikkelingslanden bevorderen

De internationale gemeenschap zal ontwikkelingslanden aanmoedigen een effectief en samenhangend economisch beleid te voeren. Verbetering van het investeringsklimaat is van vitaal belang, niet alleen om binnenlandse investeringen te genereren maar voor het aantrekken van buitenlands kapitaal. Toename van de (duurzame) buitenlandse directe investeringen vergt ook internationale inspanningen, bijvoorbeeld in de vorm van het verduurzamen van exportkredieten en eventueel nieuw te ontwikkelen overheidsinstrumenten.

Ontwikkelingshulp:
- meer geld
- meer efficiëntie

De ontwikkelingshulp zal substantieel toenemen. Landen moeten de in Monterrey aangekondigde extra hulp gelden daadwerkelijk beschikbaar stellen. De ontwikkelde landen die dit nog niet hebben gedaan, worden aangemoedigd te werken aan de doelstelling voor ontwikkelingshulp (0,7% van het Bruto Nationaal Product).

Een effectievere en efficiëntere inzet van hulp gelden wordt aangemoedigd; het gaat dan met name om meer flexibiliteit bij het toekennen van geld, meer zekerheid vooraf, een grotere rol voor de ontvangende landen zelf en minder administratieve rompslomp.

**Schuldenlastvermindering
inzetten voor
duurzame ontwikkeling**

De regeringsleiders bij de top van Johannesburg steunen de verklaring van Monterrey waar het gaat over externe schulden. Door vermindering van de schuldenlast van ontwikkelingslanden komt geld vrij dat vervolgens gebruikt kan worden voor duurzame ontwikkeling. Dit zal dus krachtig en snel worden nagestreefd, in de vorm van schuldenlastvermindering, kwijtschelding of nieuwe instrumenten (zoals *debt-for-sustainability swaps*).

3 Meer kennis en technologie doorgeven

**Ontwikkelingslanden hulp
bieden voor:**
- technologie
- onderwijs
- capaciteitsopbouw
- informatievoorziening

Naast geld en hervormingen in de internationale handel zijn in Johannesburg andere vormen van hulp toegezegd voor duurzame ontwikkeling: ontwikkeling en overdracht van wetenschap en technologie, onderwijs voor iedereen, het vergroten van het vermogen van mensen en landen om zelf hun problemen op te lossen, en het verschaffen van informatie, onder andere over de toestand van het milieu.

Ontwikkeling van kennis en technologie die bijdraagt aan duurzame ontwikkeling wordt aangemoedigd, evenals de overdracht hiervan aan ontwikkelingslanden. Dat vergt enerzijds versterking van universiteiten en onderzoeksinstituten in de ontwikkelingslanden. Anderzijds zullen samenwerkingsverbanden worden opgezet tussen wetenschap, overheid en bedrijfsleven in Noord en Zuid.

Onderwijs:
- basisschool voor alle
kinderen
- geen sekse-ongelijkheid
- VN-decennium

In Johannesburg is afgesproken dat in 2015 alle kinderen primair onderwijs kunnen volgen. Sekse-ongelijkheid zal dan zijn uitgebannen op alle onderwijsniveaus.

Het onderwijs zal aandacht besteden aan duurzame ontwikkeling. De regeringsleiders bij de top van Johannesburg adviseren de Algemene Vergadering van de VN vanaf 2005 een decennium voor onderwijs en duurzame ontwikkeling af te kondigen.

4 Internationale instellingen en regeringen effectiever maken

Het nastreven van duurzame ontwikkeling stelt eisen aan de manier van werken van afzonderlijke landen en van internationale organisaties.

Duurzame ontwikkeling vergt behoorlijk landsbestuur

Behoorlijk bestuur maakt ook onderdeel van duurzame ontwikkeling. Het gaat dan om doordacht beleid, democratische instellingen, handhaving van wetten en een aantrekkelijk investeringsklimaat. Meer in het bijzonder zullen staten onmiddellijk stappen nemen om een nationale strategie voor duurzame ontwikkeling op te stellen. De uitvoering van die strategieën begint uiterlijk in 2005.

21

Nationale duurzaamheidsstrategieën

Betere doorwerking duurzaamheidsdoelen in de internationale organisaties

De internationale gemeenschap zal zorgen voor een betere doorwerking van duurzaamheidsdoelen in het werk van alle VN-organisaties en andere internationale instellingen (zoals de Wereldbank, het Internationaal Monetair Fonds en de Wereldhandelsorganisatie WTO).

Grotere rol voor VN-duurzaamheidscommissie CSD

Ook zal de internationale gemeenschap de samenwerking tussen deze organisaties versterken. Onder andere wordt daarvoor de werkwijze van de VN-commissie voor Duurzame Ontwikkeling CSD verbeterd. Hierbij moet zowel de uitvoering van Agenda 21 worden geëvalueerd en bewaakt, als gezorgd worden voor samenhang tussen de uitvoering, afzonderlijke initiatieven en samenwerkingsverbanden. Bovendien is er meer aandacht nodig voor de uitvoering.

5 Extra aandacht besteden aan Afrika

Duurzame ontwikkeling bleek de afgelopen tien jaar voor Afrika onbereikbaar. Armoede blijft alomtegenwoordig en de marginalisatie van het continent neemt verder toe, door oorlogen, uitblijvende investeringen, teruglopende hulp, handelsbelemmeringen voor Afrikaanse producten, verlamdende schuldenlasten en Aids. Er is daarom een nieuwe impuls nodig.

Afrika: nieuwe impuls nodig voor duurzame ontwikkeling

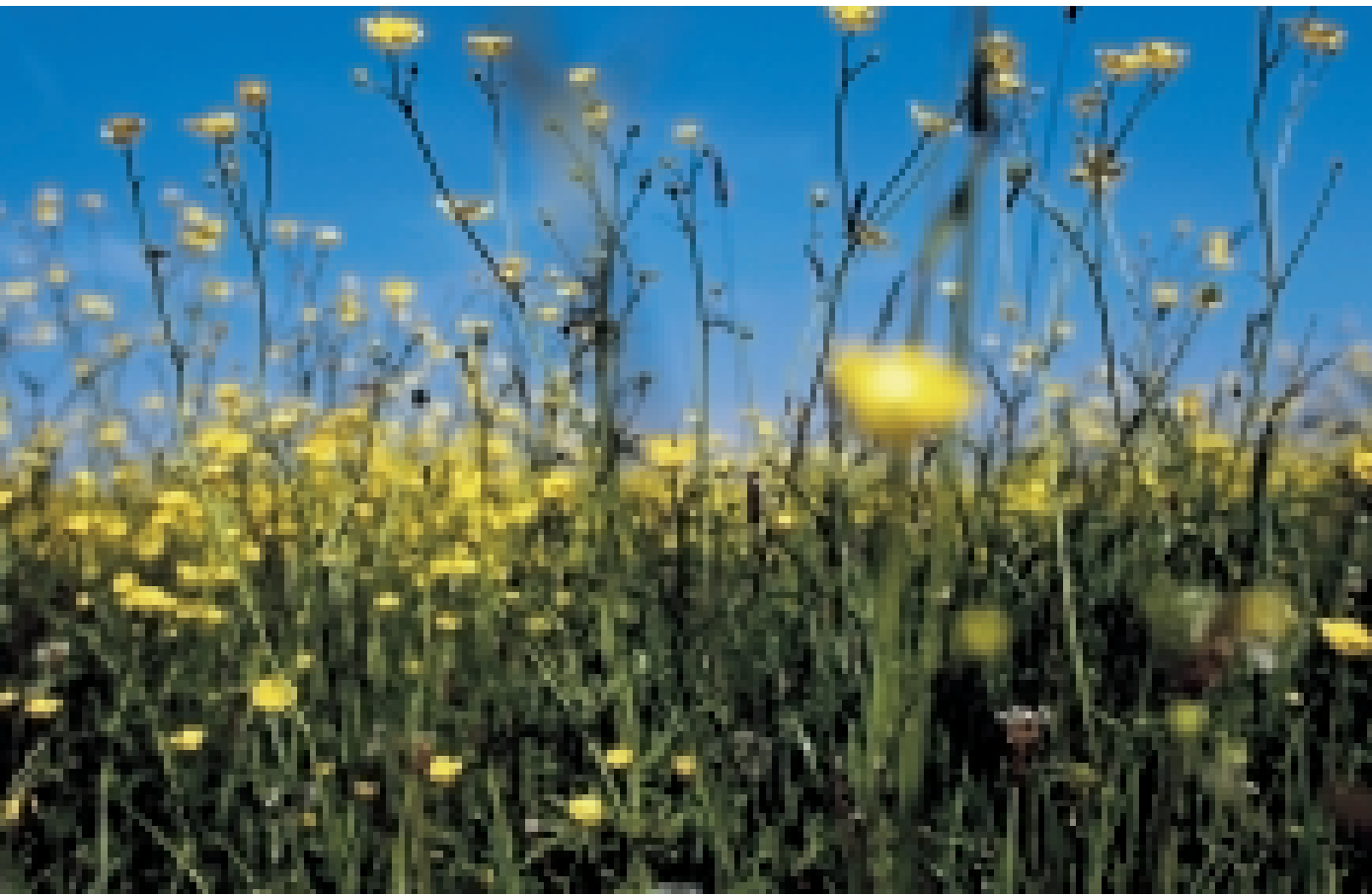
Zo'n nieuwe impuls is de 'Nieuwe Samenwerking voor de Ontwikkeling van Afrika' (NEPAD, New Partnership for Africa's Development). Hierin hebben de Afrikaanse regeringsleiders een kader voor duurzame ontwikkeling neergezet dat onderschreven kan worden door alle bevolkingsgroepen in Afrika. De internationale gemeenschap belooft daarom steun aan de uitvoering van de visie van NEPAD, naast steun binnen de bestaande kaders.

Internationale steun voor Afrikaans initiatief NEPAD

De hierboven genoemde doelstellingen en maatregelen gelden in hoge mate voor Afrika. Speciale aandacht krijgen de onderwerpen energie, water en voedselveiligheid. Zo zullen Afrikaanse landen (met steun van andere) voor 2005 plannen in werking hebben om de voedselvoorziening veilig te stellen. Dit vereist onder andere hervorming van landbouw en visserij en investeringen in infrastructuur, technologie en communicatie.

Ook voor Afrika accent op:
- voedselveiligheid
- water
- energie

Links

Johannesburg

www.johannesburgsummit.org

officiële website

Duurzame ontwikkeling

www.un.org/esa/sustdev/

VN-website met o.a. 'Agenda 21' en links naar maatschappelijke organisaties)

Monterrey (ontwikkelingsfinanciering)

www.un.org/esa/ffd/

officiële website

Doha (handel)

www.wto.org

WTO-website, met onder andere informatie over de WTO-top in Doha

Millennium Development Goals VN

www.developmentgoals.org

officiële website over de Millenium Development Goals van de VN

Dakar (onderwijs)

www.unesco.org/education/efa/wef_2000/

officiële website over het World Education Forum in Dakar

Milieu

www.unep.org

Website van de VN-organisatie voor milieu

Klimaat

unfccc.int

Officiële website over de VN-Klimaatconferentie UNFCCC

Biodiversiteit

www.biodiv.org

Officiële website over het VN-Biodiversiteitsverdrag

Chemicaliën

www.who.int/ifcs/

Website van het Intergovernmental Forum on Chemical Safety IFCS

Milieu en ontwikkeling actueel

www.iisd.ca

Website van het Internationaal Instituut voor duurzame ontwikkeling IISD, met dagelijks informatie over multilaterale onderhandelingen over milieu en ontwikkeling ('Earth Negotiations Bulletin') en andere relevante bijeenkomsten ('Sustainable Developments')

Duurzaamheidsrapportage

www.globalreporting.org

Global Reporting Initiative: onafhankelijke instelling die richtlijnen opstelt voor duurzaamheidsrapportage van bedrijven

Afrika

www.nepad.org

Website van de Nieuwe Samenwerking voor de Ontwikkeling van Afrika NEPAD

Europa

europa.eu.int/comm/environment/wssd

Informatie over de inzet van de EU in Johannesburg

NGO's Nederland

www.nationaalplatformjohannesburg.nl

Website van het Nationaal Platform Johannesburg, een platform voor alle maatschappelijke organisaties in Nederland, die geïnteresseerd en/of betrokken zijn bij de voorbereidingen op de Wereldtop in Johannesburg

NGO's Vlaanderen

www.miniraad.be

Website van de Vlaamse Milieu - en Natuurraad van Vlaanderen, het adviesorgaan van de Vlaamse regering op het gebied van milieu en natuur, dat zich ook inzet voor de implementatie van duurzame ontwikkeling in Vlaanderen

www.vodo.be

Het Vlaamse overleg voor Duurzame Ontwikkeling verzamelt de Vlaamse Milieu- en Ontwikkelings - NGO's en levert onder meer een belangrijke bijdrage aan de implementatie van Lokale Agenda 21

www.kleurrijkvlaanderen.be

Website ter ondersteuning van het debat over een duurzame toekomst van Vlaanderen

VROM

Ministerie van de
Vlaamse Gemeenschap
AMINAL

Ministerie van
Buitenlandse Zaken